Hargitai Miklós
Orosz–magyar atomegyezség: még csak szándék?
Az orosz olvasat az, hogy „közelebb húztuk Magyarországot”

Soha ilyen terjedelemben és ennyire irányított tálalásban nem foglalkozott még az orosz sajtó magyar miniszterelnök moszkvai látogatásával, mint most az Orbán–Putyin-találkozóval – állítja Sz. Bíró Zoltán, az MTA BTK Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa.

Az Oroszország-kutató szerint különösen az a feltűnő, hogy a paksi bővítésről szóló megállapodás gazdasági tényeinek szikár ismertetőit milyen hosszas politikai fejtegetések kísérik a magyarok eurázsiai gyökereiről, illetve arról, hogy a megállapodás példátlan politikai siker, amellyel a legkevésbé betagozódott EU-tagállamot tudta Moszkva közelebb húzni magához.

– Az orosz ambíció egyértelműen a volt szovjet térség újjászervezése, azaz a vámunió, az eurázsiai gazdasági térség, majd végül az eurázsiai szövetség megteremtése – állítja Sz. Bíró Zoltán. Szerinte mindez Ukrajna nélkül geopolitikailag nem megy, vagyis az ukránok megtartása „minden pénzt megér”. Azzal, hogy Magyarországot esetleg be lehetne húzni az eurázsiai szövetségbe, kevesen számolnak komolyan, viszont az orosz energetikai cégek európai piacaként és előretolt bázisaként így is fontosak vagyunk.

– Egy elhamarkodott megállapodás a paksi bővítésről most leginkább Oroszország érdekeit szolgálja: a látható változások, például a palaolaj-palagáz előretörése és a zöldenergia-forradalom miatt az orosz energiacégek már öt év múlva is csak a mostaninál lényegesen kényelmetlenebb pozícióból tudtak volna tárgyalni – szögezi le a szakértő, hangsúlyozva: nem világos ugyanakkor, hogy a megegyezésnek mi a jogi státusza.

– A Roszatom honlapja szerint Orbán Viktor miniszterelnök és Putyin elnök nem írt alá semmit. Született egy kétoldalú megállapodás, de azt Németh Lászlóné fejlesztési miniszter és a Roszatom vezetője szignálta – szokatlan, hogy orosz részről nem kormánytag az aláíró. Ezenkívül vannak még utalások további dokumentumokra, amelyek az Alapfeltételek címet viselik: az egyik az új blokkok megépítésének, a másik a szervizelésnek, a harmadik pedig a fűtőanyag-ellátásnak a feltételeit rögzíti. Az utóbbiakat az MVM és a Paks 2 projektcég, valamint a Roszatom egyik tagvállalatának vezetői látták el a kézjegyükkel. A megállapodásban szerepel egy menetrend is, amely szerint 2014 decemberére kell végigtárgyalni a részleteket, és eljutni a szerződéskötésig, illetve a megvalósítási stádium küszöbéig – idézte föl a szakértő. Léteznie kellene még egy ötödik kontraktusnak is, hitelszerződésről azonban az orosz sajtó sem tud. Az egyetlen támpont az orosz pénzügyminiszter nyilatkozata, amely szerint tízmilliárd eurós felső határú hitelkeretről folytak tárgyalások, a pénzt tíz év alatt lehet lehívni, és ezt követően 21 év alatt kell visszafizetni. A kamatszint sem tisztázott. Ezzel kapcsolatban Anton Sziluanov orosz pénzügyminiszter úgy nyilatkozott,

hogy a kamat meghatározásakor Moszkva abból fog kiindulni, hogy Oroszország hasonló hitelhez, amennyiben erre szüksége lenne, milyen áron tudna hozzájutni – foglalja össze az orosz sajtó értesüléseit a szakértő.

– A Roszatom vezetőjének szavaiból ugyanakkor az derül ki, hogy számukra az igazán nagy üzletet a használt fűtőelemek kiszerelése, visszaszállítása és feldolgozása jelenti, amiből akár az is kiolvasható, hogy ez az építéssel összemérhető nagyságrendű kiadást jelent majd a magyar félnek, miközben az a beruházás költségében nem szerepel – állítja Sz. Bíró, azt is hozzátéve: a január 14-én aláírt dokumentumok leginkább valamiféle szándéknyilatkozatra emlékeztetnek, vagyis még nem szerződések.

– A ma hozzáférhető információk alapján úgy tűnik, hogy inkább az oroszokat szorította az idő, ők akartak minél gyorsabban lekötött piachoz jutni. A magyar oldalt semmi sem sürgette: akár nyolc-tíz évvel később is meghozhattuk volna a döntést, bevárva az európai energiapiacon végbemenő átrendeződést. De nem ezt csináltuk, vagyis engedményt tettünk, amikor a kormány anélkül köteleződött el, hogy körültekintően felmérte volna az ország várható energiaszükségleteit, és elhagyta a korábban beígért tendereztetést. Ez azt valószínűsíti, hogy az orosz ajánlatban is lehettek további, még ismeretlen elemek, például a gázár csökkentésével kapcsolatban – véli Sz. Bíró Zoltán. Úgy gondolja azonban, hogy ennek jelentőségét és mértékét nem szabad túlbecsülni, hiszen egyrészt globális tendencia a gázárak esése, másrészt jóval kevesebb gázt vásárolunk a Gazpromtól, a 2008-as évi 8,9 milliárd köbméter helyett ma csak ötmilliárd köbméternyit. Hogy a gázárakról jó megállapodás született-e, az nemcsak az áron, hanem az átveendő mennyiség rugalmas vagy rugalmatlan kezelésén is múlik. Magyarországnak ma már nemcsak az az érdeke, hogy kedvező áron jusson gázhoz, de az is, hogy ne legyen kötelezve a felesleges mennyiség átvételére. Az sincs kizárva – jegyezte meg Sz. Bíró –, hogy a kormány csak rövid távú, a rezsicsökkentési kampányba illeszthető engedményt kapott a korábbi szerződésben szereplő, de eddig át nem vett gázmennyiségre. Egy ilyen megállapodásnak azonban súlyos kockázatai is vannak, mert ha a kedvezményt nem szerződésben rögzítették, akkor az bármikor visszavonható.

Az oroszországi reakciókat, az Eurázsiaiak a Duna-parton és hasonló címekkel megjelenő írásokat a szakértő szerint nem lehet értelmezni az aktuális orosz gazdasági-politikai kontextus ismerete nélkül, az alapkérdés ugyanis az ő megközelítésében az, hogy milyen Oroszországhoz kerültünk közelebb. Valójában egy stagnáló gazdaságú, növekvő stratégiai kiszolgáltatottságú nagyhatalomról van szó, amelynek a látványos növekedési korszaka néhány éve lezárult, és még középtávon sincs reménye a prosperitás visszatérésére. A gazdasági válság a G20 tagországai közül Oroszországot sújtotta a legkeményebben: a 2007–2008-ban még hét-nyolc százalékkal bővülő gazdaság drámaian visszaesett (2009 első felében a megelőző év hasonló időszakához képest csaknem 11 százalékos volt a GDP-csökkenés), és egy rövid korrekciós szakasz után 2012 elejétől újra elkezdett látványosan lassulni. A tavalyi GDP-növekedés az előrejelzések szerint aligha lesz több 1,3 százaléknál. A 2008 nyarán kezdődő zuhanást részben megmagyarázzák a globális energiapiac fejleményei – a válság előtti 140 dolláros olajár az év végére 40 dollár közelébe esett, és a kereslet is megtorpant –, ám azóta az árak már jó ideje a 100 dollár fölötti szinten stabilizálódtak, vagyis az orosz

gazdaság növekedésének 2012 eleje óta tartó folyamatos lassulása nem a kedvezőtlen energiakonjunktúrával függ össze, annak okai belső eredetűek.

– Egy neves orosz közgazdászokból álló csoport megállapítása szerint a korrupciós fertőzöttség adott szintje mellett legalább évi 5,5 százalékos GDP-növekedés kell ahhoz, hogy a lakosság fejlődést érzékeljen. Nem véletlen, hogy a hivatalos kormányzati cél is a minimum ötszázalékos növekedés elérése, amit azonban immár hatodik éve nem tudnak teljesíteni – hangsúlyozta a szakértő. Szerinte ezzel függ össze, hogy a reálbéreket sem tudják a korábbi ütemben javítani. 2000 és 2008 között még évről évre csaknem tíz százalékkal nőtt a bérek és a nyugdíjak vásárlóereje, jórészt ez adta a Putyin-rendszer népszerűségének és magabiztosságának alapját. 2010-ben már „csak" 4,5 százalék volt az emelkedés, 2011-ben pedig – 1999 óta először – csökkent a reálbérszint. Tavalyelőtt az elnöki székbe visszatérő Putyin – érzékelve a hatalom iránti bizalom erózióját – újra elkezdte a reálbéreket a gazdasági növekedést meghaladó ütemben emelni. Ez a politika azonban a végtelenségig nem folytatható, hiszen az orosz tartalékok sem korlátlanok. A 2011-es duma-, majd a 2012-es elnökválasztás óta a putyini rendszer messze nem olyan stabil, mint volt korábban. Erre az új helyzetre a hatalom represszív, jogkorlátozó intézkedések sorával reagált, hogy megfélemlítse és sarokba szorítsa a születőben lévő nagyvárosi középosztály elégedetlenkedőit. Mindennek csak látszólag mondanak ellent Oroszország jól látható, az egykori szovjet területeket újra ellenőrizni akaró törekvései. Az olajkonjunktúra éveiben az állam jelentős tartalékokat halmozott fel: a jegybankban 500 milliárd dollár pihen, és 90-90 milliárd van a nemzeti jóléti alapban, illetve a tartalékalapban is. Az Ukrajnának ígért 15 milliárdot – ebből eddig hárommilliárdot fizettek ki – a jóléti alap fedezi, ami nem teljesen törvényes: nyilvánvaló, hogy a cél szentesíti a megvalósítása érdekében bevetett eszközöket.

Első közlés: *Népszabadság,* 2014. január 25. In:
http://nol.hu/specialis/rss_valogatas/20140125-egyezseg__meg_csak_szandek_?ref=sso